

L. H. Jeffery, **THE Local Scripts of Archaic Greece**, rev. edition with a Supplement by A. W. Johnston, Oxford, Clarendon Press 1990. Str. XX + 481, 80 pl + 1 table of letters.

Lilian H. Jefferyová, autorka skvělé publikace o raných řeckých dialektech s podtitulem „A Study of the Origin of the Greek Alphabet and its Development from the Eighth to the Fifth Centuries B. C.“, vydané v 1. vydání v r. 1961 (viz SBFFBU 00, 1963, 000ff.), zemřela dne 29. 9. 1986 — několik měsíců poté, co požádala Alana W. Johnstona, aby připravil do tisku suplement k jejímu dílu. Výsledkem Johnstonovy práce — s použitím mnoha dalších excerptů a poznámek L. H. Jefferyové — je nové vydání publikace v přísně oddělené podobě původní verze a suplementu, tak jak ji známe i z jiných obdobných britských publikací, zejména z 2. vydání Ventrisových a Chadwickových Documents of Mycenaean Greek, Cambridge 1973. Původní text Jefferyové byl otištěn v nezměněné podobě (do strany 421), zatímco na str. 423—481 následuje dodatek za léta 1961—1987, zpracovaný A. J. Johnstonem ve zcela analogické podobě a s přesným rozlišením, co v novém textu pochází od Jefferyové (ve výkladových a poznámkových partiích je to označeno písmenem A, ve výčtu nápisů arabskými číslicemi) a co od Johnstona (ve výkladových a poznámkových partiích pod písmenem B, ve výčtu nápisů pod velkými písmeny abecedy). Podobně i základní soubor fotografií vybraných nápisů z 1. dílu (pl. 1—72) byl Johnstonem rozšířen o dalších 8 stran (pl. 73—80); k nim se na str. 416—421 pojí normalizovaný přepis nových nápisů řeckou abecedou.

Tímto způsobem je sice materiál z jednotlivých řeckých krajin rozdělen do dvou samostatných částí, ale zato je na první pohled jasný přínos nových nálezů. Novinky jsou patrné hned z úvodních stran suplementu. Především si tu zaslouží pozornost bibliografická poznámka o nových materiálových i hodnotících publikacích (zvl. Guarducciová, *Epigrafia greca I—IV*, Roma 1967—78, resp. její stručnější publikace *Epigrafia greca dalle origini al tardo impero*, Roma 1987; P. A. Hansen, „*Carmina epigraphica Graeca saeculorum VIII—V a. Chr. n.*“, Berlin 1983 (mezitím vyšel i 2. svazek „*CEG saeculi IV*“, Berlin 1989); L. Threatte, *A Grammar of Attic Inscriptions I, Phonology*, Berlin 1986; R. Meiggs — D. M. Lewis, *A Selection of Greek Historical Inscriptions to the End of the Fifth Cent. B. C.*, Oxford 1988 (corrected impression with Addenda).

Mezi úvodními úvahami v suplementu vynikají pozoruhodné myšlenky, j. Segerovo zdůrazňování aramejského podílu na formování řecké abecedy (Klio 38, 1969, 265) a stále více se zvyrazňující eubojský podíl na raném utváření řecké abecedy. Inventář eubojských nápisů se silně rozrůstá, patří sem předně více než půl tuctu fragmentů váz z Lefkandi a Eretrie na Euboji, vesměs z 2. pol. 8. stol. př. n. l., jeden obdobný nápis na pozdně geometrické váze z lokality Al Mina na syrském pobřeží, pokládané za raně eubojskou obchodní stanici, a přes 25 nápisných dokladů na střepech nádob z ostrova Pithékússai (dn. Ischia v Neapolském zálivu), nejstarší eubojské osady v řecké kolonizační oblasti sicilsko-jihoitalské (z časového rozmezí 750—675) — vedle proslulého nápisu na tzv. Nestorově poháru (750—725) z Pithékússai a tzv. Tatajiny nádoby z Kum (zač. 7. stol.). Tyto nálezy poskytlují stále silnější oporu ve prospěch hypotézy o hlavním eubojském podílu na vzniku řecké abecedy — s její pravděpodobnou prvotní lokalizací přímo na syrském pobřeží v oblasti Al Miny. Sance jiných egejských míst, pokládaných dříve za dějiště této transformace — jako např. Kypru, Théry či Kréty — ustupují tč., jak se zdá, do pozadí, třebaže i v těchto oblastech lze prokázat kolem počátku 1. tis. n. l. značnou intenzitu zájmu o používání jednodušších písemných systémů; srov. první slabičný řecký písemný text na Kypru (obelos s pěti znaky z Pafu, 11. stol. př. n. l.), foinický text na bronzové nádobě z okolí Knóssu na Krétě (cca 900 př. n. l.), raně archaické řecké nápisy z Théry s nejasnou chronologií od 2. pol. 8. stol. do 1. pol. 6. stol. př. n. l. Přitom se v poslední době množí i nálezy foinických, resp. aramejských nápisů v dalších krajinách řeckého světa (aramejské nápisy na bronzových předmětech z Eretrie a Samu kolem r. 825, stopy aramejské grafiky na střepech nádob z Pithékússai kolem r. 750). To vše ukazuje na intenzivní pronikání západosemitských

písem směrem na západ do mediterránního prostoru, ať v době před vznikem řecké alfabety, či krátce po jejím vzniku.

Sám vznik alfabety je v Johnstonově úvodní kapitole kladen na začátek 8. stol. př. n. l. — přes námitky některých orientalistů, kteří prosazují ranější chronologii (Navel, *AJA* 77, 1973, 1—8: cca 1050 př. n. l.; podobně i Isserlin, *Kadmos* 22, 1983, 151—163), grecisté však pokládají tuto vysokou chronologii na nedostatečně podloženou. Nicméně mez nejstaršího doložení řecké alfabety se pomalu zvedá a zasahuje už dnes do druhé čtvrtiny 8. stol. př. n. l. (770—750 v Lefkandi, snad i na Pithékússai a na Naxu); srov. nejnověji B. B. Powell, *Homer and the Origin of Greek Alphabet*, Cambridge 1991.

Vlastní přínos Johnstonova nového vydání spočívá ovšem hlavně v přehledu a dokumentaci nových nápisů v kapitolách věnovaných jednotlivým řeckým teritoriím. Dovolíme si tu upozornit na několik důležitějších novinek, zvláště mezi archaičtějšímými nápisy: zajímavý bronzový reliéf z Argu, 675—650 (pl. 74.6), bronzová deska z Elidy, 475 (pl. 75.7), fragmenty z eubojských osad v již. Itálii a na Sicílii, 730—550 (pl. 76.2, 5—7), nápisy na rozmanitých předmětech z achajských osad v již. Itálii a dórských ze Sicílie, 7.—6. stol. (pl. 77), dopisy na olověných svítcích, jednak z Emporia ve Španělsku, cca 500 (78.3), jednak z Berezaně při dolním Dněpru, cca 500 (pl. 80.1), nápis na bronzové mitře z Kréty (Arkades?), cca 500 (pl. 79.1), abecedáře z Théry a ze Samu, 6.—7. stol. (pl. 79.6, 7), mramorová báze z Amfipole v sev. Egeidě, 500—475 (Pl. 30.2).

Oč je nové vydání rozsáhlejší, vysvítá i z následujícího kvantitativního srovnání. Zatímco u Jefferyové 1961 je celkem registrováno 1044 nápisných jednotek (nikoli nápisů, neboť malé fragmenty téhož typu i provenience figurují často v jediné souhrnné položce), nacházíme v Jefferyové 1987 celkem 1442 nápisných položek, tj. téměř o 400 nápisných položek více, z toho 172 položek pochází přímo od Jefferyové a 226 od Johnstona. Přitom 850 z těchto nápisných položek pochází z dórských oblastí, kolem 460 z iónsko-attického nářečního okruhu, něco málo přes 80 z aiolských krajin a zhruba 50 z Arkadie (Kypr se svým slabičným písmem u Jefferyové nefiguruje). Členění materiálu tu není ovšem nářeční, nýbrž teritoriální — a to zejména v kolonizačních oblastech poněkud ztěžuje nářeční hodnocení.

Johnstonovo nové vydání díla Jefferyové představuje spolehlivé repertorium starořeckého nápisného materiálu, uveřejněného do roku 1987 (rok 1987 není plně zahrnut, chybí např. nápis z Mantineje, publikovaný v *BCH* 111, 1987, 167—189). Přitom Johnstonova edice čtenáři zároveň umožňuje spolehlivý kvantifikující pohled na dochované corpus starořeckých nápisů podle jednotlivých krajin, a zprostředkuje tak spolehlivé odpovědi na nejrůznější konkrétní otázky.

Antonín Bartoněk

Heinrich Kuch und Kollektiv, **Der Antike Roman**, Akademie-Verlag Berlin 1989, stran 248.

V Akademii věd někdejší NDR vyšla v roce 1989 z pera kolektivu autorů publikace o antickém románu, nesoucí stejný název jako o tři roky starší dílo N. Holzberga, vyšlé v Mnichově a Curychu — *Der Antike Roman*. Kniha je opatřena 38 obrazovými přílohami, které mají vesměs k románu jen nepřímý vztah, a jednou mapkou.

Jak napovídá podtitul „*Untersuchungen zur literarischen Kommunikation und Gattungsgeschichte*“, předkládaná kniha si vzala za úkol zkoumat zvláště teoretické otázky spojené se vznikem románu, všímá si jeho funkcí, struktury, motivů i formy, v neposlední řadě se zabývá i recepcí románu, přičemž se tu zdůrazňují historické souvislosti mezi románem antickým a moderním.

Publikace je rozdělena do osmi hlavních oddílů: První dva oddíly napsal ve-